

वार्षिक-पाठ्यक्रम: सत्रम्- 2025-26
कक्षा- अष्टमी विषय:-संस्कृतम्

पाठ्यवस्तु	सहायकशैक्षिक-अनुदेशाः	अधिगमोद्देश्यानि	अधिगमसम्प्राप्तयः	गतिविधयः
प्रथमः पाठः सुभाषितानि	सस्वरगायनम्, श्लोकान्वयः श्लोकाधारित-प्रश्नोत्तराणामभ्यासः श्लोके आगतानां कर्तृपदानां क्रियापदानां पर्यायपदानां विलोमपदानां विशेषण-विशेष्यपदानां च चयनम्। नैतिकमूल्यानां निर्देशः।	श्लोकानां गायनक्षमतायाः विकासः। नीतिश्लोकानां बोधः।	पद्यगायने कुशलाः भवन्ति।	श्लोकलेखनम् – पाठे स्थितानां श्लोकानां कण्ठस्थीकरणम् , लेखनाभ्यासश्च।
द्वितीयः पाठः “बिलस्य वाणी न कदापि मे श्रुता”	आदर्शवाचनम्, अनुवाचनम् अभ्यासकार्यम् च। पाठे आगतानां कर्तृपदानां, क्रियापदानां, अव्ययपदानां, पर्यायपदानां विलोमपदानां च चयनम्।	छात्रेषु कथाकथन- कौशलस्य विकासः पाठे चातुर्यगुणस्य ज्ञानप्रदानम्।	छात्राः लघुवाक्यानां माध्यमेन कथां कथयन्ति।	कथापूर्तिः कामपि प्रसिद्धां शिक्षकः आरम्भं कुर्यात्, छात्राः वाक्यद्वारा सकलां कथां स्वविवेकेन रचयिष्यन्ति।
शब्दरूपाणि धातुरूपाणि	पुनरावर्तनम् – षष्ठी-सप्तमीकक्षायां पठिताः लकाराणां शब्दरूपाणां च परिशिष्टेन पुनः आवर्तनं कुर्वन्तु। किम्, तत् इति सर्वनामशब्दस्य त्रिषु लिङ्गेषु सर्वविभक्तिषु च प्रयोगः अभ्यासश्च।	लट्-लृट्-लोट्-लङ्- विधिलिङ्-लकारेषु क्रियापदानां परिचयं प्राप्नुयुः।	लट्-लृट्-लोट्-लङ्- विधिलिङ्-लकारेषु क्रियापदानां परिचयं प्राप्नुवन्ति।	षष्ठी-सप्तमीकक्षायाः परिशिष्टात् पठ्, गम्, अस्, स्था कृ, चर्, वस्, पा धातुरूपाणाम् अभ्यासः। षष्ठी-सप्तमीकक्षायाः कक्षायाः परिशिष्टात् शब्दरूपाणाम् आवर्तनम्।
तृतीयः पाठः - “डिजी	आदर्शवाचनम्, अनुवाचनम्, शब्दार्थाः सरलार्थाः अभ्यासकार्यम् च।	छात्राः आधुनिकयन्त्राणां विषयेण सह	सङ्गणकादियन्त्रेषु संस्कृतस्य महत्वं	गतिविधिः –एटीएम मध्ये कुत्र संस्कृतभाषायां निर्देशाः

भारतम्”	पाठे आगतानां नूतनशब्दानां परिचयः अर्थज्ञानम्वाक्यप्रयोगश्च। नवीनयन्त्राणां संस्कृते नामानि	संस्कृतभाषायाः वैज्ञानिकपक्षेण परिचिताः भवन्ति।	जानन्ति।	प्राप्नुवन्ति इति लेखनीयम्। सङ्गणके कथं संस्कृतभाषा उपयोगी? इति पञ्चवाक्येषु लेखनीयम्।
सन्धिः - दीर्घसन्धिः, गुणसन्धिः	पुनरावर्तनम्- सन्धिपाठनात् प्राक् षष्ठी- सप्तमीकक्षायां पठित-वर्णसंयोजन-वर्णविच्छेद- प्रक्रियायाः पुनरावर्तनम्।	वाक्ये प्रयुक्तानां सन्धिपदानां प्रयोगं जानन्ति।	सन्धिपदप्रयोगे निपुणाः भवन्ति।	
चतुर्थः पाठः - सदैव पुरतो निधेहि चरणम्	गीतस्य गति -यति-लय-भावाभिनयपूर्वकं अभ्यासकार्यञ्च। लोट्- विधिलिङलकारपदानाम् अभ्यासः।	संस्कृते गीतगायन- कौशलस्य विकासः। नूतनशब्दानां ज्ञानं अनुप्रयोगञ्च।	सस्वरगायनं कुर्वन्ति।	गीतगायनगतिविधिः। यूट्यूब लिंक- https://youtube.com/watch?v=msVlo-LTJp4&feature=share
पञ्चमः पाठः कण्टकेनैव कण्टकम्	आदर्शवाचनम्, अनुवाचनम् अभ्यासकार्यम् च। पाठे आगतानां कर्तृपदानां, क्रियापदानां, अव्ययपदानां, पर्यायपदानां विलोमपदानां च चयनम्। नैतिक- मूल्यानां निर्देशः।	संस्कृते कथापठन- कौशलस्याभिवर्धनम्।	आरोह-अवरोहः पूर्वकं गति-यति-लय- भावाभिनय- पूर्वकं संस्कृतगद्यपठनस्य सामर्थ्यं जनयन्ति।	कथाधारिता गतिविधिः

षष्ठः पाठः गृहं शून्यं सुतां विना	आदर्शवाचनम्, अनुवाचनम् अभ्यासकार्यम् च। पाठे आगतानां कर्तृपदानां, क्रियापदानां, अव्ययपदानां, पर्यायपदानां विलोमपदानां च चयनम्। नैतिक- मूल्यानां निर्देशः। संस्कृते नाट्यशैल्याः परिचयः।	संस्कृतभाषायाम् अभिनयशैल्याः अवगमनम्।	भावाभिनयपूर्वकं संस्कृतनाट्यपाठस्य प्रस्तुतिं कुर्वन्ति।	नाट्याधारिता गतिविधिः
सप्तमः पाठः भारतजनताऽहम्	गीतस्य गति -यति-लय-भावाभिनयपूर्वकं अभ्यासकार्यञ्च ।	संस्कृते गीतगायन- कौशलस्य विकासः । संस्कृते गीतगायनस्य क्षमतायाः वर्धन्ते ।	गीतगायने दक्षाः भवन्ति।	संस्कृते सुष्ठु गीतगायन- प्रतिस्पर्धां कारयितुं शक्नोति।
अपठित-गद्यांशः	पुस्तकस्यातिरिक्तं कानपि संस्कृताधारित- गद्यांशान् स्वीकृत्य छात्रान् अभ्यासं कारयेयुः। अपठितगद्यांशः- एकपदेन, पूर्णवाक्येन यथानिर्देशं वा प्रश्नोत्तराणाम् अभ्यासः कारणीयः।	अनुच्छेदस्य अर्थज्ञानं शिक्षणम्।	अनुच्छेदात् अर्थग्रहणे सक्षमाः भवन्ति।	गद्यांशानाम् अभ्यासः
पत्रलेखनम्	मंजूषायाः सहायतया सरलपत्र-लेखनस्याभ्यासः।	पत्रे सरलसंस्कृतभाषायां लेखनस्य अभ्यासः।	पत्रलेखने क्षमाः भवन्ति।	पत्रलेखनाभ्यासः

मध्यावधिः पाठ्यक्रमस्य पुनरावृत्तिः ।
पाठ्यक्रमः 6 सितम्बर 2025 पर्यन्तं पूर्णं कारणीयम् ।
मध्यावधि-परीक्षा

पाठ्यवस्तु	सहायकशैक्षिक-अनुदेशाः	अधिगमोद्देश्यानि	अधिगमसम्प्राप्तयः	गतिविधयः
अष्टमः पाठः संसारसागरस्य नायकाः	आदर्शवाचनम्, अनुवाचनम्, अभ्यासकार्यम्, नैतिकमूल्यानां निर्देशः। संवादानां भावानुकूल पठनस्य अभ्यासः।	भारतीयसंस्कृतेः वैशिष्ट्य- परिज्ञानम्	छात्राः भारतीयशिल्पेन परिचिताः भवन्ति।	परियोजना-कार्यम् ये विलुप्तप्रायाः शिल्पकलापाः तेषां चर्चा कुर्वन्तु।
नवमः पाठः - सप्तभगिन्यः	संवादशैल्याम् आदर्शवाचनम्, अनुवाचनम्, अभ्यासकार्यम्, नैतिकमूल्यानां निर्देशः। संवादानां भावानुकूल पठनस्य अभ्यासः।	पाठे स्थितसप्तभगिनी प्रदेशस्य विशेषतां प्रति अभिज्ञतायाः वर्धनम्।	सप्तभगिनीप्रदेशस्य विशेषताभिः विज्ञाः भवन्ति।	मानचित्रद्वारा विषयपरिज्ञानम्।
दशमः पाठः नीति-नवनीतम्	सस्वरगायनम्, श्लोकान्वयः, श्लोकाधारित- प्रश्नोत्तराणामभ्यासः। श्लोके आगतानां कर्तृपदानां क्रियापदानां पर्यायपदानां विलोमपदानां विशेषण-विशेष्यपदानां च चयनम्। नैतिकमूल्यानां निर्देशः॥	संस्कृतश्लोकानाम् उच्चारणक्षमतायाः विकासः । श्लोके स्थितानां मूल्यानाम् अवबोधः	श्लोकार्थव्याख्याकरणे समर्थः भवति। नूतनशब्दान् ज्ञात्वा तेषां वाक्यप्रयोगे समर्थः भवति।	पाठे प्रदत्तानां श्लोकानां अन्याक्षरीं कारयेत्।
अनुप्रयुक्तव्याकर- णम्	कारकपरिचयः। विभक्तिप्रयोगस्य सामान्यनियमाः। उपपदविभक्तयः-उपपद-विभक्तीनां प्रयोगस्य सामान्यनियमाः।	संस्कृते गद्यपठन-क्षमतायाः विकासः।	गद्यपठने समर्थः भवन्ति।	वाक्यप्रयोगद्वारा भाषापाकः
एकादशः पाठः सावित्रीबाईफुले	आदर्शवाचनम्, अनुवाचनम्, अभ्यासकार्यम्, नैतिकमूल्यानां निर्देशः। नूतन संस्कृतपदानां परिचयः।	स्त्रीशिक्षा विषयक सम्प्रत्ययानां ज्ञान- प्रदानम्।	वाक्यनिर्माणक्षमता- वृद्धिः।	कर्तृ-कर्म-क्रियामाध्यमेन वाक्यरचनाभ्यासः।
द्वादशःपाठः- कः रक्षति कः	संवादशैल्याम् आदर्शवाचनम्, अनुवाचनम्, अभ्यासकार्यम्, नैतिकमूल्यानां निर्देशः।	छात्राणां संवादपठन - कौशलस्य अभिवर्धनम्	भावानुसारेण संवादानां कथने क्षमाः भवन्ति।	प्लास्टिकनिवारणाय उपायाः चर्चनीयाः।

रक्षितः				
त्रयोदशः पाठः क्षितौ राजते भारतस्वर्णभूमिः	सस्वरगायनम्, श्लोकान्वयः, श्लोकाधारित- प्रश्नोत्तराणामभ्यासः। श्लोके आगतानां कर्तृपदानां क्रियापदानां पर्यायपदानां विलोमपदानां विशेषण-विशेष्यपदानां च चयनम्। नैतिकमूल्यानां निर्देशः॥	संस्कृतश्लोकानाम् उच्चारणक्षमतायाः विकासः । श्लोके स्थितानां मूल्यानाम् अवबोधः	श्लोकार्थव्याख्याकरणे समर्थः भवति। नूतनशब्दान् ज्ञात्वा तेषां वाक्यप्रयोगे समर्थः भवति।	भारतभूमेः महत्त्वं वर्णयता कमपि गतिविधीं कारयतु।
चतुर्दशः पाठः - “आर्यभटः”	आदर्शवाचनम्, अनुवाचनम्, अभ्यासकार्यम्। प्राचीनभारते विज्ञानस्य समृद्धिकथनम् तथा नैतिकमूल्यानां निर्देशः।	ज्योतिषचार्यः आर्यभटस्य परिचयः। प्राचीन-भारतीय- ज्योतिर्विज्ञान-सम्बद्ध- तथ्यानां ज्ञानम्।	संस्कृतभाषायां निहितेन विशालसाहित्येन परिचिताः भवन्ति।	भारतस्य गौरवं वर्णयता कमपि गतिविधिं सम्पादयतु।
चित्राधारितरिक्त स्थानपूर्तिः—	लघु-सरल-वाक्यप्रयोगेन चित्राधारितवाक्यपूर्तिः विधेया।	संस्कृते लेखनसामर्थ्यम्	संस्कृतभाषायां वाक्यप्रयोगं जानन्ति।	प्रकृतेः चित्रनिर्माणगतिविधिद्वारा सरलवाक्यरचना शिक्षणीया।

- पाठ्यक्रमं 31 जनवरी 2026 पर्यन्तं पूर्णं कारणीयम्।
- पाठ्यपुस्तकम्-रुचिरा (तृतीयो भागः)
- वार्षिकपरीक्षादृष्ट्या सकलपाठ्यक्रमस्य पुनरावृत्तिः।
- वार्षिकपरीक्षा सकलपाठ्यक्रमात् भविष्यति।
वार्षिक-परीक्षा

